

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

ذلکه و اجرت المثل

تألیف

آرزو عامری

ویراستار

شهلا رضایی

انتشارات فرzanگان دانشگاه

۱۳۹۸

سرشاسه	:	عامری، آرزو، ۱۳۶۵-
عنوان و نام پدیدآور	:	نحله و اجرتالمثل / تالیف آرزو عامری؛ ویراستار شهرلا رضایی.
مشخصات نشر	:	تهران: فرzanگان دانشگاه، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	:	۱۳۰ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۲۲-۶۵۳۸-۵۵-۸
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبا
موضوع	:	اجرتالمثل
موضوع	:	Adequate payment*
موضوع	:	زنان — وضع حقوقی و قوانین — ایران
موضوع	:	Women -- Legal status, laws, etc. -- Iran
موضوع	:	زنان (فقه) — ایران
موضوع	:	Women (Islamic law) -- Iran
موضوع	:	حقوق خانواده — ایران
موضوع	:	Domestic relations -- Iran
شناسه افزوده	:	رضایی، شهرلا، ۱۳۶۵ — ویراستار
رده بندی کنگره	:	۵/۵۱۷KMH
رده بندی دیوبی	:	۳۴۶/۵۵۰.۱۳۴
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۷۰.۵۰۱۲

امثارات فرzanگان دانشگاه

نحله و اجرت المثل

تألیف: آرزو عامری

ویراستار: شهرلا رضایی

ناشر: فرzanگان دانشگاه

ناظر فنی: محسن فاضلی

نوبت چاپ: اول-۱۳۹۸

شمارگان: ۱۱۰۰ جلد

قیمت: ۲۸۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۵۳۸-۵۵-۸

مرکز پخش: تهران، میدان انقلاب، خ منیری جاوید، پلاک ۹۲

تلفن: ۶۶۹۷۹۵۲۶ مرکز پخش قانون یار

تعدیم به خدای که آفرید انسان را، معرفت را، عشق را

فهرست مطالب

۹	پیشگفتار
۱۳	فصل اول
۱۳	کلیات
۵۹	فصل دوم
۵۹	اجرت المثل و فعالیتهای زن در منزل
۸۳	فصل سوم
۸۳	نحله
۱۰۳	فصل چهارم
۱۰۳	تحلیل مقرری ماهانه و بررسی حقوق مالی زوجه در ازدواج مؤقت
۱۲۷	منابع و مأخذ

پیشگفتار

در بیشتر جوامع اسلامی از جمله ایران کانون خانواده و حفظ و نگهداری و گرما بخشی به آن از اهمیت بسیار بالای برخوردار است و قرآن مجید این کانون را محل سکون و آرامش معرفی می کند برای تحقق چنین فضایی غالب زنان با خانه داری و کار در منزل شوهر ، زمینه فعالیت های مرد را در خارج از خانه فراهم می کنند زوجه در زندگی زناشویی گرچه از نظر اخلاقی وظایف زیادی بر عهده دارد ولی از نظر قانونی جز تمکین عام و خاص وظیفه دیگری ندارد بنابراین اگر در ضمن عقد نکاح شرط خاصی در مورد تبرعی بودن کارهای خانه توسط زوجه یا هر گونه شرط مالی دیگری نشده باشد و چنانچه کارهای خانه داری را زوجه اعم خانه البسه و شیر دادن ....به دستور زوج انجام داده و قصد تبع نداشته باشد و اجرت المسمی ذکر نشده باشد مستحق دریافت اجرت المثل می باشد . که البته ملاک های تعیین اجرت المثل بستگی به نظر دادگاه دارد که دقیق معین نمی باشد و دادگاه با توجه به عرف آن را محاسبه می کند . البته ما در این کتاب با تطبیق قانون اجرت المثل ایام زناشویی با فقه در صدد تبیین جایگاه اجرت المثل در فقه می باشیم از طرفی دیگر ، در حقوق ایران ، تنها یک رژیم مالی بر روابط زوجین حاکم است و آن رژیم استقلال مالی زوجین (جدایی کامل اموال) می باشد ، یعنی زن و شوهر در دوران زندگی زناشویی از دو دارایی ممتاز و جدا از هم برخوردارند به عبارت دیگر ، اموال زن و مرد دارایی مشترکی را تشکیل نمی دهند و زن پس از عقد نکاح در اداره ، تنظیم و تصرف اموال و دارایی های سابق یا اموال مکتبه در دوران زناشویی استقلال کامل دارد و ریاست شوهر برخانواده ، هیچ گونه اختیاری در اموال زوجه ، برای او به وجود نمی آورد . پس از انحلال نکاح نیز دارایی مشترک ، آن گونه که امروز در حقوق کشورهای غربی وغیر آن مرسوم است ، مطرح نیست و اگر اختلاطی بین اموال زن و مرد به وجود آید ،

در صورت عدم امکان اثبات مالکیت از طرف هر یک از زوجین باید همانند اموال مشاع قهری بین آنها تقسیم شود . به رغم مطالب یاد شده ، از آن جا که زنان خانه دار خود را شریک زندگی و خانه مرد را خانه خود می دانند ، منتهای خدمت و تلاش را برای سروسامان دادن به زندگی به کار می گیرند و برای پایدار ماندن نهال خانواده حتی از حقوق او لیه خود یعنی خوراک و پوشاسک و دیگر هزینه های زندگی صرف نظر کرده آن را به حداقل می رسانند همچنین به خاطر این که این زنان معمولاً به جدایی و طلاق و گسیخته شدن چنین کانونی که نیرو و جوانی و سلامت خود را فدای آن نموده اند ، فکر نمی کنند سخنی از حق الزحمه و اجرت هم به میان نمی آورند و یا چون نمی خواهند فضای صمیمی و خالصانه زندگی را با این حرف ها مکدر کنند لب فرو می بندند . در این حال است که اگر خود را در معرض طلاق بیینند همه چیز را از دست داده و با آینده ای تاریک مواجه می شوند . در این موارد طلاق فقط فسخ زوجیت نیست بلکه نابودی زندگی زوجه مطرح است . آیا قاعده‌ی « حرمه مال المسلم » درباره زنان استثنای خورده است ؟ و زوجه در تمام دستاوردهایی که برای آینده زندگی مشترک آورده است سهمی ندارد ؟ البته که پرداخت اجرت المثل کارهایی که زوجه علاوه بر وظایف شرعی خود انجام می دهد در کنار مهریه ، نفقه ، جهیزیه می تواند تا حدودی مانع در اجرایی شدن تصمیم عجولانه مرد در طلاق زوجه باشد . آنچه باید توجه داشت اجرت المثل در طول شرط مالی ضمن عقد نکاح در مورد کارهای زوجه در امر خانه داری می باشد و نیز در طول اجرت المثل است یعنی اگر زوجین در رابطه با نحوه دستمزد زحمات زوجه در امور خانه داری شرط ضمن العقد کرده باشد نوبت به تعیین اجرت المثل نمی رسد و در این کتاب بررسی می شود که این شروط تا به چه اندازه ای دارای ضمانت اجرای می باشند . اگر شرط نیز در کار نباشد تعیین اجرت المثل ممکن باشد نوبت به تعیین نحله نمی

رسد و اگر به هر دلیل امکان تعیین اجرت المثل ممکن نباشد مثل اینکه قصد تبرع دارد در این صورت نسبت به تعیین نحله اقدام می شود و تعیین نحله مشروط به تقاضای مرد برای طلاق است. ابهاماتی نیز درباره ای ارتباط حق مطالبه اجرت المثل و قوانین مشابه مانند ماده ۳۳۶ قانون مدنی و قانون ۱۱ حمایت خانواده نیز وجود دارد که در این کتاب به بررسی آن پرداخته خواهد شد و در این کتاب به این مسئله پرداخته می شود که آیا شرایط مطالبه نحله که در قانون آمده است در فقه نیز جایگاهی دارد ؟ به هر حال با تمام این تفاسیر به نظر می رسد که مقررات پیش بینی شده برای استحقاق حقوق زن کافی نمی باشد .

فصل اول

کلیات

مقدمه

سخن گفتن از حقوق انسان در قالب مدرن آن را می توان آبرومندانه ترین مشخصه دوران جدید دانست . دانشوران و اندیشمندان قلمرو حقوق و سیاست صاحبان قدرت و معلمان اخلاق و فضیلت همگی و البته با مبانی نظری و انگیزه های متفاوت در باب چرایی و چگونگی شناسایی و تامین حقوق انسان ها سخن می گویند . در میان ابوه گفت و شنودها برخی گفتمان ها پررونق تر و حیاتی تر و بنیادی تر می نماید . رفع تبعیض های حقوقی ناشی از جنسیت در ابعاد مختلف زندگی حقوق بشر با تاکید بر حقوق زن محور اصلی تمامی معاهدات و اعلامیه های بین المللی و منطقه ای مربوط به حقوق زنان است . حقوق مدنی زن به دلیل گستری عالم و فراگیرش جایگاه ویژه ای در این منظومه دارد اما به هیچ روی منحصر در آن نیست . حقوق زن گستری بسیار وسیع تر از آنچه برخی می پنداشد دارد و شامل حوزه های حقوق مدنی ، کیفری ، فرهنگی ، سیاسی ، اجتماعی ، و جز آن می شود . باری به سبب نقش بنیادینی که اقتصاد در سرنوشت بشر در خانواده و جامعه ایفا می کند دفاع از حقوق زنان و از جمله بهره آنان از ارث

اشخاص و حلقه های دفاع از حقوق زنان را سخت مشغول داشته است . بی تردید ستم های روا شده بر زن از بزرگترین و کهن ترین ستم های تاریخ بشری است هر جا پیام دین به درستی دریافت و اعمال نشده زنان مورد ستم بوده اند . در طول تاریخ و در جوامع بشری شرق و غرب علی رغم تعالیم انبیا ستم و اهانت هایی علیه زنان اعمال شده و برخی از این موارد برخلاف تصریحات و شریعت الهی به دین نسبت داده شده است . یکی از مصادیق درد آور ستم های که بر زنان روا داشته استثمار و بهره کشی از زنان و خشونت علیه آنان است . محروم ساختن زنان از حق و فرصت مالکیت کار بیشتر و مزد کمتر بهره مند نبودن از امکانات کافی در خانواده سو تغذیه و مانند آن از نمونه های استثمارات گذشته از برخی روابط ظاهرها همدلانه بین دو جنس موارد و شواهد بسیاری از روابط سلطه گرانه و سلطه پذیرانه وجود دارد که در چارچوب آن زنان مورد ستم و خشونت قرار گرفته اند چنین رفتاری تا آنجا که شکل پایدار و تکرار شونده به خود گرفته است که افرون بر شوهر پدر و برادر شوهر و در مواردی پسر نسبت به آن اعمال خشونت کرده اند . دیر زمانی نیست که دنیا به حقوق زن توجه کرده است . حتی در قرن ۱۸ میلادی و پس از انقلاب کبیر فرانسه در عصر شکوفایی لیبرالیزم و اومانیزم نمایندگان مجلس فعالیت زنان را در خارج از خانواده برای نظم عمومی خطرناک شمرده اند و زنان را از هر فعالیتی در خارج از خانه ممنوع کرده اند^۱

مبحث اول : مفهوم حق در اصطلاح و انواع نظام های مالی در نکاح

واژه هایی در زبان هست که بار معنایی آنها سنگین و متنوع است . حق یکی از واژه هاست معنایی که این واژه در ذهن ما الگا می کند چندان سیال و چندان غنی و پیچیده است که

۱- مرتضی ، مطهری ، نظام حقوق زن در اسلام ، انتشارات صدرا ، چاپ چهل هشتم ، ۱۳۸۶ ، ص ۵۱ .

معمولًا دقت و حوصله و دقت کامل را از ما می‌گیرد و چه بسا از کاربرد آن یک تصور مبهم و ناروشن خرسند می‌شویم . این جمله معروف که می‌گویند «حق گرفتنی است و نه دادنی» کمتر می‌توان اطمینان داشت که گوینده و شنوونده این جمله به روشنی بدانند که از چه سخن می‌گوید . آن چیست که گرفتنی است و دادنی نیست می‌دانیم صحبت از امری خوب و مطلوب و سودمند و دلپذیر است چیزی را می‌خواهیم اما تصوری که از آن در ذهن ما نقش می‌بندد سخت ناروشن و ابهام آلود است . واژه حق چه در تبادل عام مردم کوچه بازار و چه در زبان نویسنده‌گان و ادبیان اهل علم بیشتر به صورت اسم به کار برده می‌شود که به طور وسیع تر در گفتار اول به توضیح لغت می‌پردازیم و همچنین درباره انواع نظام مالی که می‌تواند در روابط زوجین حاکم باشد و نظام مالی که بر روابط زوجین در حقوق ایران حاکم است کدام نظام مالیست ؟ در گفتار سوم به بررسی آن می‌پردازیم .

گفتار اول : مفهوم حق

کتاب‌های لغت نیز برای واژه (حق) چند کاربرد و معنا می‌کنند که برخی از آن از این قرار است ضد باطل ، عدل ، مال و ملک حظ و نصیب ، موجود ثابت ، امر مقتضی ، عزم ، سزاوار واژه (حق) با توجه به آنچه بیان شد روشن می‌گردد که (حق) واژه‌ای عربی است که به معنای ثبوت است . وقتی می‌گوییم چیزی تحقق دارد یعنی ثبوت دارد و گاه معادل آن در زبان فارسی (هستی پایدار) به کار برده می‌شود یعنی هرچیزی که از ثبات و پایداری بهره مند باشد حق است^۱ . واژه حق که مفرد حقوق است در لغت به معنایی ثبوت به کار رفته است . در قرآن

---

^۱ - عبدالله، جوادی آملی ، فلسفه حقوق بشر ، قم ، اسرا ، ۱۳۷۵ ، ص ۷۵ .